

ФРМС Консулт

София 1784, жк. Младост, бул. „Йерусалим“, бл. 51, офис 2,
тел.: (02) 976 89 89 факс: (02) 976 89 30 www.flgr.bg flgr@flgr.bg

Д О К Л А Д

**Междинна оценка на изпълнението на Общински план
за развитие на Община Кнежа за периода 2007 – 2010 г.**

**София,
май, 2011 г.**

СЪДЪРЖАНИЕ

1. ВЪВЕДЕНИЕ	3
2. СЪЩНОСТ И ПРЕДНАЗНАЧЕНИЕ НА МЕЖДИННАТА ОЦЕНКА	4
3. ИЗПОЛЗВАНА МЕТОДОЛОГИЯ	4
4. ОГРАНИЧИТЕЛИ ПРИ ИЗГОТВЯНЕТО НА МЕЖДИННАТА ОЦЕНКА	5
5. ПРОМЕНИ В СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКАТА СРЕДА В ПЕРИОДА НА ИЗПЪЛНЕНИЕ НА ОПР	5
<i>5.1 НАСТЪПИЛИ ПРОМЕНИ НА НАЦИОНАЛНО НИВО</i>	<i>6</i>
<i>5.2 НАСТЪПИЛИ ПРОМЕНИ НА МЕСТНО НИВО</i>	<i>8</i>
6. ОЦЕНКА НА ПЪРВОНАЧАЛНИТЕ РЕЗУЛТАТИ ОТ ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА ОПР	16
7. ОЦЕНКА НА СТЕПЕНТА НА ПОСТИГАНЕ НА СЪОТВЕТНИТЕ ЦЕЛИ	24
8. ОЦЕНКА НА ЕФЕКТИВНОСТТА И ЕФИКАСНОСТТА НА ИЗПОЛЗВАНИТЕ РЕСУРСИ	32
9. ИЗВОДИ И ПРЕПОРЪКИ ЗА АКТУАЛИЗАЦИЯ НА ОПР	37

1. Въведение

Настоящият доклад се изготвя в рамките на договор №10/09.02.2011 г. между ФРМС Консулт ЕООД и Община Кнежа в отговор на нормативното изискване на чл. 33 (1) от Закона за регионалното развитие (ЗРР) за извършване на междинна оценка на реализацията на документи за стратегическо планиране. Предмет на междинна оценка е изпълнението на общинския план за развитие (ОПР) на Кнежа в периода 2007-2010 г.

В хода на извършващите се административно-териториални реформи в страната и във връзка с предстоящото членство на България в ЕС, през 2004 г. се прие нов ЗРР, който регламентира редица нововъведения в структурата и начините на функциониране на институциите с оглед постигане целите на регионална политика за устойчиво социално-икономическо развитие. Една от новите постановки на закона е припознаването на ОПР като компонент от системата от документи за стратегическо планиране и програмиране на регионалното развитие. ОПР е инструмент, който определя средносрочните цели и приоритети за развитието на общината, съчетавайки местни потребности със стратегическата рамка за развитие на областта. През 2005 г. община Кнежа организира широк обществен процес по създаване на ОПР за периода 2007-2013 г. Предизвикателството е голямо, тъй като се дефинират насоки, цели и групи от дейности (мерки) за развитие на територията във време (страна-кандидат на ЕС), различно от това, в което ще се реализира плана (пълноправен член на ЕС).

От 1 януари 2007 г. България стана пълноправен член на Европейския съюз (ЕС), което практически промени социално-икономическите и политически условия за развитие на страната. Тези промени настъпиха на всички нива на публичното планиране и управление – национално, регионално, областно, местно. Териториалното многообразие на Европейския съюз наложи към страната нови политики, подходи и модели на управление, обединени под всеобщата потребност за устойчив и приобщаващ растеж. Икономическото, социално и териториално сближаване между регионите в Европа постави и нови предизвикателства пред местните власти като пълноправен участник в процесите на регионално развитие. Необходимо е общините да преориентират фокуса на своите инструменти за стратегическо планиране от преобладаващо местен към устойчиво интегриран, обединявайки регионални и местни приоритети за развитие.

Настъпилите, след приемането на ОПР през 2005 г., социално-икономически промени на територията на община Кнежа в резултат на гореизложеното налагат необходимост от оптимизация на плана. В началото на 2008 г. е извършена актуализация на мерките от стратегическата рамка на плана, като са допълнени и две нови цели, адресиращи сферите на изграждане на публично-частни партньорства и повишаване на заетостта и социалната сплотеност. Промените в стратегическата рамка са придружени и от актуализирана финансова индикативна таблица. Текущата междинна оценка се базира на двата актуализирани компоненти от ОПР. Съгласно чл. 33 (1) от ЗРР преди да се пристъпи към актуализиране на ОПР следва да се извърши междинна оценка за неговото изпълнение. Следователно, целта на настоящия доклад е да представи резултатите от проведената междинна оценка на изпълнението на плана на община Кнежа в периода 2007-2010 г. Структурата на доклада е организирана по следния начин: първо се представя информация за използвания инструментариум, след което се анализират настъпилите промени в социално-икономическата среда на общината. Непосредствено след това се представя оценката на резултатите, степента на постигане

на целите и оценка на ефективността и ефикасността на използваните ресурси от изпълнението на ОПР до 2010 г. Докладът завършва с изводи и препоръки за неговата актуализация.

2. Същност и предназначение на междинната оценка

Оценката на изпълнение на стратегическите документи представлява неразделна част от цикъла на стратегическо регионално планиране. Тя има за цел не само да констатира нивото на постигане на залегналите цели, приоритети и мерки в стратегическия документ, но и да послужи като коректив на цялостния процес на развитие и управление на територията.

В този смисъл междинната оценка на ОПР на община Кнежа цели не само да оцени качеството на неговото изпълнение за периода 2007-2010 г., но и да допринесе за стимулиране на процесите, свързани с развитието на територията чрез формулирането на препоръки за актуализация, насочени към засилване на актуалността и приложимостта на стратегията и по-ефективно усвояване на териториалните предимства и потенциали.

Съгласно чл.33 (1) от ЗРР конкретните параметри на междинната оценка са:

- Оценка на първоначалните резултати от изпълнението на ОПР в периода 2007-2010 г.;
- Оценка на степента на постигане на съответните цели;
- Оценка на ефективността и ефикасността на използваните ресурси;
- Изводи и препоръки за актуализация на ОПР за периода 2011-2013 г.

Работата по извършване на междинната оценка беше организирана в следните етапи:

- Набиране на статистическа информация за постигнати резултати от изпълнението на ОПР от НСИ, Териториално статистическо бюро – Плевен, Общинска служба „Земеделие” – гр. Кнежа, общинска администрация;
- Провеждане на анкетно проучване и фокус групи с представители на социално-икономическите партньори и общинска администрация;
- Разписване на доклада;
- Провеждане на втора фокус с участниците за съгласуване и приемане на доклада.

3. Използвана методология

Методологията за извършване на междинна оценка на ОПР на община Кнежа за периода 2007-2010 г. се базира на методи за качествено проучване – фокус групи, анкетно проучване и съдържателен анализ на документация. При подготовката на инструментариума за качествено изследване фокусът беше ориентиран към проучване на индивидуалните оценки за постигнатия напредък по реализацията на ОПР на местни представители на социално-икономическите партньори (СИП) и служители, работещи в общинска администрация (ОА). За нуждите на съдържателния анализ на документация са използвани следните *вторични източници на информация*: ОПР на община Кнежа за периода 2007-2013 г., Областна стратегия за развитие на област Плевен за периода 2005 – 2015 г., регионални планове за развитие на Северен централен и Северозападен райони за планиране 2007-2013 г., НСИ, Териториално статистическо бюро – Плевен,

Общинска служба „Земеделие” – гр. Кнежа, Информационна система за управление и наблюдение на структурните инструменти на ЕС в България (ИСУН), Доклад от проведено проучване на социално-икономическия потенциал за развитие на община Кнежа, изготвен в рамките на проект „Придобиване на умения и постигане на обществена активност за потенциална местна инициативна група на територията на Община Кнежа”. Първичните източници на информацията включват:

Анкетно проучване – направено сред 20 представители на социално-икономическите партньори и служители, работещи в общинска администрация. Анкетното проучване не е представително, като извадката от респонденти е случайна и непреднамерена. То се осъществи под формата на теренно изследване по метода на прякото и доброволно анкетно допитване. Целта на проучването е да се регистрират индивидуални и независими оценки за ефекта от реализацията на ОПР на територията на общината за периода 2007-2010 г. За постигането на целта се изготви анкетна карта от 7 въпроса, с комбинация от отворени и затворени въпроси (Приложение 1). Резултатите от анализа на попълнените анкетни карти могат да се обобщят в следните групи наблюдения/оценки:

- *Познаване на нормативната среда за местно планиране и реализиране на политики за развитие (въпроси 1, 2 и 4.7, 5.5);*
- *Степен на взаимодействие между местни потребности и политики за развитие на ОПР, в т.ч. степен на ефективност и ефикасност на вложените ресурси (въпроси 3, 4.1-4.6, 5);*
- *Степен на взаимодействие със заинтересовани страни по реализацията на ОПР, в т.ч. оценка на действията по публичност и информираност (въпроси 2.3, 6, и 7);*

Фокус групи – проведени са общо 4 фокус групи, по 2 с представители на СИП и служители от ОА. Първите 2 фокус групи се проведоха в началото на междинната оценка с цел проучване нагласите, наблюденията и оценките на участниците по реализацията на ОПР, неговата актуалност и адекватност на променящата се среда и местни потребности. Дискусията беше организирана около приоритетите, целите и мерките на стратегическата рамка на плана. Вторите 2 фокус групи се проведоха в края на междинната оценка с цел валидизиране на направените изводи и оценки от изпълнението на плана и съгласуване на препоръки за неговата актуализация. Участниците в групата на СИП са представители на следните организации: фирма „Агро сървис”, Дирекция „Социално подпомагане”, Основно училище „Васил Левски”, Основно училище „Отец Паисий”, Общинска служба „Земеделие”, Читалище „Борба”, Колеж по земеделие „Стефан Цанов” – гр. Кнежа, Лесопарк „Гергана”, Исторически музей – гр. Кнежа, НПО „Кнежица”, Младежко сдружение „Св. Валентин”. Участниците в групата на ОА са представители на следните дирекции/отдели/звена: Обща администрация, Специализирана администрация, "Проекти, европейски въпроси и международно сътрудничество", Общински център за услуги и информация на граждани, направления етнически, социални и културни въпроси.

4. Ограничители при изготвянето на междинната оценка

Нормативно регулираните параметри на междинната оценка са достатъчно широки, за да се продуцира всеобхватна и изчерпателна оценка. Спецификите на средата и инструментариума, обаче, налагат някои общи и конкретни ограничители, свързани с естеството на самата оценка. На първо място това са ограничените и неизчерпателни

източници на емпирична и статистическа информация за постигнатия ефект от изпълнението на ОПР, на чиято основа да се композира самата оценка, изводи и препоръки за актуализация на ОПР. Планът не разполага със система от индикатори за наблюдение и оценка на неговото изпълнение; тяхното отсъствие води и до липса на регулярни текущи и годишни отчети и доклади за реализацията на ОПР, изготвени съобразно нормативно регламентирания формат, тъй като няма база върху която да се осъществява редовната оценка и наблюдение на изпълнението на плана. Съществуващата отчетна документация по отношение на изпълнението на ОПР до момента, има по-скоро информативно-справочен характер. Произтичащите от чл. 23 от ЗРР задължения на местната власт да поддържа единната информационна система за управление на регионалното развитие на територията на съответната община не могат да бъдат изпълнени поради отсъствието на функционираща информационна система. Изграждането на такава система е ангажимент на Министерство на регионалното развитие и благоустройство.

На второ място, поради липсата на възможност за работа с подходящи данни, екипът по изпълнение на поръчката се фокусира върху събирането и обработката на вторични данни (анкетно проучване, фокус групи) относно степента на постигане целите на ОПР. В тази връзка е важно да се отбележи, че събраната информация не е представителна за територията, но оценката на местни лидери за ефекта от ОПР, направена по време на обществените дискусии, обобщава преобладаващи местни нагласи за напредъка по реализацията на плана.

5. Промени в социално-икономическата среда в периода на изпълнение на ОПР

Прегледът на настъпилите промени в социално-икономическата среда в периода на изпълнение на ОПР е извършен на две нива – национално и местно ниво.

5.1 Настъпили промени на национално ниво

Периодът след приемането на ОПР на община Кнежа (2005-2010 г) се характеризира с две основни събития, които силно повлияват развитието на икономиката – влизането на България в структурата на Европейския съюз (ЕС) през 2007 г. и финансовата криза в края на периода, чиито първи признаци в световен мащаб започват да се усещат още през 2007 г., като кризата засяга страната ни с известно закъснение.

Членството на България в ЕС гарантира устойчивата и предсказуема бизнес среда. Поддържането на макроикономическа и фискална стабилност довежда до ускоряване на темповете на икономически растеж и постепенна конвергенция с останалите страни от ЕС по линия на редица важни икономически индикатори.

Провежданата последователна данъчна политика създава благоприятна среда за инвестиции в икономиката. През 2007 г. данъчната ставка на корпоративния данък е намалена от 15% на 10%, с което България се нарежда сред държавите-членки с най-ниски данъци. През 2008 г. е въведен пропорционален режим на облагане на доходите на физическите лица и единна данъчна ставка от 10%, което увеличава разполагаемите доходи на населението.

В периода 2005-2008 г. българската икономика ускорява своя растеж до равнища от над 6% на годишна база за всяка от годините след 2005. Основен двигател на растежа е

крайното потребление и инвестициите в основен капитал, които са подпомогнати от значителното повишаване на кредитната активност на търговските банки и увеличаването на разполагаемия доход на домакинствата вследствие на нарастването на средната работна заплата. Съществено значение за развитието на икономиката до 2008 г. има инвестиционната активност на предприятията, която довежда до над 50% нарастване на инвестициите в основен капитал в реално изражение спрямо 2005 г. и достигането им до дял от 33.6% от БВП през 2008 г.

Отражението на световната икономическа криза върху нашата страна започва да се усеща през четвъртото тримесечие на 2008 г., когато реалния растеж на БВП се забавя. Кризата се изразява, както в свиването на външното търсене на продукцията на българските износители, спада в международните цени на основни износни стоки, така и в намаляването на кредитната активност на банките и резкия спад на чуждестранните инвестиции в нашата икономика в резултат на нарасналия риск за инвеститорите.

Българската икономика регистрира в началото на 2009 г. първия си отрицателен растеж от -4.5% спрямо предходната година, като общо за 2009 г. отрицателния ръст възлиза на -5.5%. Всички икономически сектори регистрират спад в БВП, като с най-голям принос е индустрията, която първа почувства негативния ефект от кризата. През 2010 г. постепенно се забелязва слабо възстановяване на българската икономика, като през второто и третото тримесечие на годината икономиката превишава равнището на производство от 2009 г.

Ускоряването на растежа на българската икономика до 2008 г. се отразява и в ускоряването на темпа на нарастване на цените. Средногодишният хармонизиран индекс на потребителските цени (ХИПЦ) се увеличава с близо 100% за да достигне 12% през 2008 г. Основните фактори, които повлияват темпа на инфлация в този период са:

- Налице е нарастване на потребителското търсене, породено както от повишаването на доходите, така и от облекчения достъп до кредитен ресурс, като вътрешното предлагане не е в състояние да отговори на търсенето на пазара;
- Присъединяването на България към ЕС ускорява процеса на конвергенция на цените и доходите в страната към средното равнище за ЕС;
- Увеличаването на международните цени на стоки, имащи определящо значение за динамиката на инфлацията у нас – цените на суровия петрол и на хранителните стоки.

През 2009 г. и 2010 г. – периодът на икономическа криза в страната – динамиката на цените е повлияна значително от намалялото вътрешно и външно търсене, което довежда до спад на цените на международните пазари. Така средногодишната стойност на инфлацията, измерена чрез ХИПЦ, през 2009 г. и 2010 г. се движи около 2.5%. Спадът в заетостта и забавянето на динамиката на номиналните работни заплати и ограничаването на търсенето също доведоха до намаляване на ценовите равнища.

Устойчивият дългосрочен растеж на икономиката довежда и до ясно изразена тенденция на намаляване на безработицата и увеличаване на заетостта на населението от 2006 г. до 2008 г. За този период безработицата спадна от 10.1% до 5.6%, а заетостта се увеличава и достига 64%. С това България се нарежда сред държавите-членки с нива на безработица под средното за ЕС и заетост близка до средните стойности на ЕС. Нарастването на заетостта е съпътствано с постепенна конвергенция в нивото на

производителността на труда, като през 2008 г. то достига 38.8% спрямо средните нива от ЕС.

Започналата световна икономическа криза се отразява и в намаляването на заетостта на работната сила, поради необходимостта от оптимизиране на разходите за труд на предприятията. През 2010 г. безработицата достигна нивата от преди 2006 г. – 10.2%. Впоследствие се наблюдава слабо подобрене на пазара на труда като резултат от плавното възстановяване от кризата, в сектора на индустрията.

Периодът 2006-2008 г. е характерен с непрекъснатото нарастване на преките чуждестранни инвестиции (ПЧИ) в страната, като през 2007 г. те достигат рекордно ниво от 17.7 млрд. лева или близо 30% от БВП. През 2008 г. в резултат на световната финансова криза инвестициите в страната намаляват до 13 млрд. лева, но и при тези обеми страната е на второ място по привлечени инвестиции в света, като за 2005 г. е била на 12-о място. През 2009 г. и 2010 г. нарасналият инвестиционен риск вследствие на настъпилата глобална криза довежда до силен спад в обема на инвестициите в страната, като най-силно засегнати са секторите операции с недвижимо имущество, бизнес услуги и търговия.

5.2 Настъпили промени на местно ниво

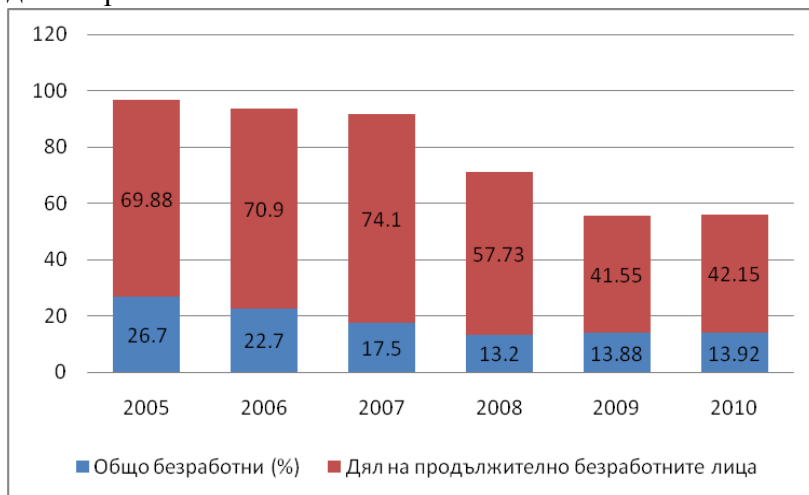
През периода след 2007 година настъпват съществени промени в националното и европейското законодателство за регионално и местно развитие, съпътствани от промени в икономическото и социалното развитие на районите и общините. Така, една от извършените регионални промени, в чийто обхват попада община Кнежа, е *прехвърлянето през 2007 г. на област Плевен от Северен централен район за планиране (СЦРП) в Северозападен район за планиране (СЗРП)*. Промяната е нормативно регулирана в актуализирания ЗРР, приет през 2008 г. Обусловена е от изискванията на Евростат за минимален брой жители при образуване на район за планиране. Тъй като населението на СЗРП е под статистическия минимум, правителството на страната взема решение за прехвърляне на област Плевен в териториалния обхват на СЗРП. Очакван ефект от извършената регионална промяна е стопанският потенциал на област Плевен да послужи като социално-икономически генератор за най-слабо развития район за планиране в страната – СЗРП. Ефектът от извършената промяна за община Кнежа е по-скоро косвен; той засяга стратегическата рамка за местното планиране и развитие, която следва вече да е обвързана с регионалния план за развитие на СЗРП.

Поради протичащите интензивни урбанистични процеси в страната, гъстотата на населението на община Кнежа намалява с 2.2 ч/км² – от 50.1 ч/км² през 2005 г. до 47.9 ч/км² през 2008 г. (последни данни на НСИ). Подобна негативна тенденция се наблюдава за цялата област Плевен, като намалението е средно с 1.9 ч/км² за същия период от време. Броят на населените места в община Кнежа остава непроменен – 3 села (Бреница, Лазарово и Еница) и 1 град (Кнежа).

Промените, които настъпват в демографското състояние на територията на община Кнежа не се

отличават съществено от посоката и динамиката на демографските процеси в национален мащаб. В периода 2005-2010 населението на община Кнежа, като типичен селски район, намалява с 1319 души, което е по-малко в сравнение със средната стойност за област Плевен - 1684 души. Графиката в ляво визуализира негативната тенденция, диференцирайки данните по полов признак. Основните фактори за намаляване на населението са отрицателните естествен и механичен прираст. Застаряването на населението на община Кнежа също разкрива тревожна тенденция и налага спешни устойчиви мерки за подобряване качеството на живот и повишаване на заетостта като стимули за раждаемост, тъй като в много от българските общини активните мерки по заетостта имат краткосрочен характер и нетраен ефект. В количествено отношение дялът на населението в надтрудоспособна възраст за периода 2007-2008 г. представлява половината от броя на населението в трудоспособна възраст. Въпреки отсъствието на аналогични данни за 2009 и 2010 г. дългогодишната тенденция за запазване високия дял на надтрудоспособното население (2001-2008 г.) на територията на общината ни дава достатъчно основания да считаме, че тази тенденция се запазва и през следващите години. Общината продължава да поддържа едни от най-високите нива на безработица в страната, макар че в периода 2005-2010 нейните абсолютни стойности намаляват. С намаляването на общата безработица се намаляват и дяловете на продължително незаетите лица и безработните младежи, но лидер в групата остават продължително безработните лица. Приложената графика илюстрира промените в нивата на безработица за периода 2005-2010 г. За разлика от други общини, икономическата криза се отразява относително слабо на безработицата в общината, заради което се регистрира минимално увеличение на нейните нива през двете кризисни 2009 и 2010 г.

Проведеното социално-икономическо проучване на територията на община Кнежа¹ разкрива важна особеност на нагласите и възприятията на местното население спрямо собствената си икономическа активност, в случая липсата на такава: голяма част от анкетираните продължават да считат публичното субсидиране на пазарни

икономически дейности за даденост, което лишава тях самите от самоинициативност и идеи в търсенето на алтернативни форми на заетост. Въпреки негативните демографски процеси на територията общината, резултатите от проучването разкриват преобладаващо нежелание сред анкетираните, и по-конкретно сред заетите в селското стопанство, за напускане на територията независимо как се развива местната икономика. Тези резултати разкриват няколко социално-икономически особености на територията. От една страна, нежеланието за напускане на територията изразява

¹ Доклад от проведено проучване на социално-икономическия потенциал за развитие на община Кнежа, изготвен в рамките на проект „Придобиване на умения и постигане на обществена активност за потенциална местна инициативна група на територията на Община Кнежа”, който се осъществява с финансовата подкрепа на Програма за развитие на селските райони /2007 – 2013г./, съ-финансирана от Европейския съюз чрез Европейския земеделски фонд за развитие на селските райони.

тенденция към свиване на миграционните процеси. То е показател за изградена адаптируемост на населението към променящите се местни икономически условия (напр. от промишлено-аграрен район община Кнежа се превръща само в аграрен район), което е своеобразна гаранция за бъдещ успех в едновременното търсене на устойчиви и алтернативни форми за социално-икономическо развитие. От друга страна, доминиращото предпочитание за оставане на територията е индикатор за постигнат сравнително удовлетворителен стандарт на живот. Проучването показва, че това е и мнението на 46% от заетите в земеделието, 65% от заетите в търговията и 43% - в услугите. Възможна причина за това се явява добре известния факт, че натуралното стопанство за самозадоволяване компенсира ниските доходи, като подтиска предприемачеството. Дефицитът на предприемачески идеи и придържането към статуквото са едни от субективните причини в местната икономика на община Кнежа да отсъстват други (под)отрасли, различни от традиционния за нея селско стопанство. Запитани на въпроса „Необходима ли Ви е помощ за започване на собствен бизнес?“ 46% от всички анкетираните отговарят утвърдително. Изправени пред възможността за получаване на подкрепа в своето личностно-професионално развитие, очевидно голяма част от анкетираните намират смисъл и желание за предприемачество. Без индикации за подкрепа, самоинициативността сред анкетираните намалява, поради липсата на ясно очертана икономическа активност, която да поеме свободната работна сила, останала извън доминираното от натурално производство селско стопанство.

Развитието на местната икономика през 2005-2010 г. не се характеризира с драстични събития, които да доведат до промени в преобладаващия ѝ моноструктурен характер. *Селското стопанство продължава да бъде водач отрасъл в икономиката на община Кнежа*, чийто нетни приходи от продажби за 2008 г. възлизат на 52% от общите, докато нетните приходи от продажби на останалите два развити отрасъла на територията са сравнително по-ниски – търговия (28%) и преработваща промишленост (19%) (справка на Териториално статистическо бюро – Плевен). Сходни отраслови данни са налице и за 2005 г. – селското стопанство е с дял от 47% нетните приходи от продажби срещу 25% на преработващата промишленост и 22% на търговията. Данните за 2007 г., обаче, показват временно изместване на селското стопанство от лидерската му позиция в местната икономика от втория по влияние сектор на преработващата промишленост. Неговият дял в общите за територията нетни приходи от продажби е 44%, докато делът на аграрните приходи пада до 30%. Търговията запазва традиционното трето място в структурта на местната икономика със 17% нетни приходи от продажби. От една страна, спадът през 2007 г. на дела на нетните приходи от продажби в агросектора е възможно да е причинен от чисто външни фактори в резултат от присъединяването на страната към ЕС, като например забавеното евросубсидиране на отрасъла. От друга страна, обаче, краткосрочният подем на промишлеността на територията показва съществуващ потенциал за развитие, който следва целенасочено да се стимулира чрез подходящи инвестиции. Резултатите от цитирания по-горе доклад за проучване на социално-икономическия потенциал на община Кнежа разкриват оценка на анкетираните за задоволително развитие на селското стопанство, търговията и услугите, като тези три отрасли за местната икономика обуславят затворен цикъл от самодостатъчни и взаимноподдържащи се икономически дейности, които осигуряват на заетите сравнително удовлетворителен начин на живот.

Преобладаващата икономическа специализация на общината в сферата на аграрните науки е предопределена от обстоятелството, че 92.6% от нейната площ е земеделска,

като 89% от нея е обработваема. Справка на Общинската служба по земеделие показва, че 82% от собствеността върху земеделската земя е частна, разпределена в общо 28 635 броя частни имоти, *тоест на 1 жител се падат близо 2 земеделски имота* (14 613 жители е населението на община Кнежа за 2010 г. по данни на НСИ). *Предпочитаната форма за управление на земеделската земя е отдаването ѝ под аренда*, чиято практика бележи двоен ръст през последните пет години. Съгласно същата справка през 2005 г. под аренда са се отдавали 36 880 дка земеделска земя, докато съответния размер през 2010 г. нараства до 93 640 дка. Важен факт е, че само малка част от наемните и арендни отношения са подкрепени с договори (Доклад от проведено проучване на социално-икономическия потенциал за развитие на община Кнежа). Една от причините за това е продължаващото съществуване на раздробена и маломерна собственост, затруднени пазарни отношения поради наличието на съсобственост и доста често – неясни поземлени граници.

Допълнителен индикатор за налагащата се тенденция към управление на земеделската земя чрез отдаването ѝ под аренда се явява базата данни на Държавен фонд „Земеделие“ за извършени директни плащания на площ. Справка в данните за 2010 г., видно и от приложената по-долу сравнителна таблица, показва, че община Кнежа заема второ място по брой субсидирани производители и получени общи субсидии от схемите и мерките за директни плащания след община Плевен, като сравнение между двете не е уместно и целесъобразно да се прави. Това характеризира общината като ключов областен производител на селскостопанска продукция, а провеждащата се модернизация на над 15 стопанства с близо 20 млн. лева обща финансова подкрепа от ПРСР и собствени средства, допълнително категоризира отрасъла като структуроопределящ. Размерът на получената средна субсидия за един производител (вж. таблицата) показва, че малък брой земеделски производители обработват по-голяма земеделска площ, което от своя страна загатва за наличие на сравнително голяма незаета работна ръка, поради механизирани процесите в следствие от модернизацията. Алтернатива за заетост на свободната работна ръка следва да се търси в извънземеделски дейности, което от своя страна определя ясна необходимост за диверсификация на местната икономика по посока развитие на неземеделски отрасли. Друга алтернатива за заетост са трудоемките култури, като зеленчукопроизводство и овощарство, но подходящите площи за това са сравнително ограничени.

Община	Брой субсидирани земеделски производители	Общ размер на получените субсидии за 2010 г.	Средна субсидия/производител
Плевен	108	17 215 620.28	160 886.33
Кнежа	43	13 480 010.34	313 488.61
Левски	38	8 759 774.57	230 520.38
Д. Дъбник	28	4 591 509.75	163 982.49
Д. Митрополия	32	4 531 383.18	141 605.72
Пордим	12	3 788 533.34	315 711.11
Гулянци	11	3 739 627.06	339 966.10
Червен бряг	26	3 715 361.66	142 898.53
Искър	18	2 603 169.96	144 620.55
Никопол	17	2 438 005.52	143 412.09
Белене	10	1 610 102.20	161 010.22

Въпреки налагащата се тенденция към комасация на ниво ползване на земеделска земя, броят на растениевъдните стопанства на територията на община Кнежа бележи ръст. От

116 броя през 2005 г. растениевъдните стопанства се увеличават до 176 броя през 2010 г. (данни на Общинска служба по земеделие). Това обстоятелство, подкрепено и от подходящия релеф на територията, предопределят растениевъдството като традиционното доминиращо направление в местната селскостопанската продукция, като най-голям дял има добива на пшеница, следван от ечемик, слънчоглед и царевица. Увеличеният брой на растениевъдните стопанства се дължи и на бавно реабилитиращи се практики за зеленчукопроизводство и овощарство на територията на общината. По информация на участниците във фокус групите и данни на Държавен фонд „Земеделие”, в частност мярка „Създаване на стопанства на млади фермери” все повече местни жители стартират инициативи за отглеждане на плодове и зеленчуци, като ябълки, сливи, пъпеши и др.

Вътрешноструктурни реформи в отрасъла на селското стопанство на община Кнежа се регистрират и в сферата на животновъдството. Той е също традиционен подотрасъл за територията, но поради новите изисквания за неговото функциониране в условията на силно конкурентна европейска пазарна среда е започнал постепенно да губи своята привлекателност за местното население. Така през 2010 г. броят на животновъдните стопанства намалява до 74, докато през 2005 г. е бил почти изравнен с този на растениевъдните – 118 при 116 растениевъдни. Необходимо е да се отбележи, обаче, че в периода 2007-2009 г. броят на животновъдните ферми значително нараства, достигайки 250 бр. през 2008 г. Същото увеличение се наблюдава и при растениевъдите – 177 бр. стопанства за 2008 г. Тази особеност отново се обяснява с високите очаквания за евросубсидиране на агросектора. Очакванията не се удовлетворяват след като става ясно, че размера на директните плащания на единица площ и на глава животно не е в състояние да намали себестойността на продукцията, така че тя да намери адекватна пазарна реализация. Съществен проблем за развитието на подотрасъла остават строгите хигиенни и ветеринаромедицински изисквания към животновъдните обекти след присъединяването на страната към ЕС. Не на последно място сериозна пречка пред реализацията на местна животновъдна продукция се явяват и неизгодните, често прерастващи в нелоялни и монополни, взаимоотношения между продавачи, посредници и купувачи. Дори приетата през 2010 г. наредба за директна продажба на суровини от стопанствата не стимулира развитието на подотрасъла. Данни на Министерство на земеделието и храните показват, че до март 2011 г. има много малко регистрирани стопанства по наредбата. Съгласно нея, за да продават директно продукцията си, производителите трябва да направят значителни инвестиции, тъй като се налага да покрият изискванията и стандартите за хигиена и оборудване, което също е непосилно за голяма част от стопаните, които са натоварени с допълнителна данъчна тежест; не всички са получили субсидии за глава животно, а на всичкото отгоре са санкционирани и се очаква да връщат пари на държавата заради това, че пасищата им не присъстват в допустимия слой по Кампания 2009 г. Всички тези негативни тенденции и промени в животновъдния отрасъл се отразяват по сходен начин и върху броя на отглежданите животни на територията на община Кнежа. По данни на Общинска служба по земеделие, от 115 649 през 2005 г. общият брой на отглежданите животни намалява до 93 244 през 2010 г., като птиците формират най-големия дял (37 230 бр.), следван от дела на овцете (5 51 бр.), говеда (2 985 бр.), крави (1 812 бр.) и кози (1 414 бр.).

И растениевъдството и животновъдството на целевата територия продължават да се поляризират, оформяйки дуалистична структура: наличие на ограничен брой пазарно-ориентирани големи стопанства и на множество малки самозадоволяващи се

производители, особено в сферата на животновъдството. Въпреки оформилата се поляризация вътре в самите подотрасли, между тях съществува взаимнообвързаност, която не бива да се нарушава, а да се стимулира нейното развитие. *Богатата фуражна база остава силна страна за животновъдния отрасъл в община Кнежа*, което го прави зависим от количеството и качеството на растениевъдната продукция, но пък тя от своя страна, е зависима от оборската тор на животните, която съдейства за повишаването на добивите в нейното отглеждане. Тоест, осигуряването на подкрепа за самоподдържане на двата отрасъла на територията на общината е жизнено важно.

Добре известен е фактът, че развитието на земеделското производство не може да се разглежда откъснато от развитието на маркетинговите системи, на добре функциониращи пазарни структури, на ефективни канали за доставка на суровини и средства за производство. Развието на промишлеността на базата на местни ресурси е приоритетна сфера за целенасочено въздействие на територията на община Кнежа, която води до увеличение на местната добавена стойност и постигане на устойчивост.

През последните 20 години, обаче от промишлено-аграрна целевата територия се е трансформирала в приоритетно аграрен район, като *хранително-вкусовата промишленост (ХВП) остава най-развит промишлен подотрасъл*. В годините на прехода, обаче, голяма част от неговите ДМА са изоставени, разграбени или унищожени и са необходими редица инвестиции за неговото пълноценно реабилитиране, така че да се създадат условия за затваряне на производствения цикъл в селското стопанство. Съгласно справка на Териториално статистическо бюро – Плевен за 2008 г., по дял на нетни приходи от продажби от общите, отрасълът „преработваща промишленост” се нарежда на 3 място (19%) след селско стопанство и търговия, а по размер на средна годишна заплата – на 2 място след сектор „строителство”. Броят на действащите промишлени предприятия на територията към края на 2008 г. е 24 (16 от които са в сферата на ХВП по данни на Община Кнежа), а заетите лица в тях – 270, което прави средно по 11 души на предприятие. Общият извод, който се налага е, че преобладават микро и малки предприятия – обсотятелство, подкрепящо развитието на дребното предприемачество.

Възможност за реабилитиране на потенциала на анализирания отрасъл се явява фактът, че голяма част от промишлената зона на общината е газифицирана. За последните три години газоразпределителното дружество „Кнежа газ” ООД е построило около 20 км. нови разпределителни газопроводи и сградни отклонения за потребители. Към края на 2009 г. ползвателите на природен газ са общо 100 на брой, от които 11 в промишления сектор, 22 са обществено-административните и търговски обекти и 67 домакинства.

Друго обстоятелство, което оказва благоприятно влияние за стимулиране на промишлени и други стопански инициативи на територията на общината произтича от самото ѝ географското положение. Освен близостта с река Дунав и ГКПП – Оряхово, територията се явява основен транспортен коридор за преминаващия от Турция за Западна Европа транспортен трафик, ползващ фериботната връзка Оряхово – Бекет. Въпреки това, този потенциал все още не е развит.

Търговията е отрасълът с най-бърз темп на развитие в местната икономика на община Кнежа. Приблизително 90 % от търговската мрежа в общината е в частния сектор. Това е и секторът с второ по сила влияние върху финансовите показатели за местното икономическо развитие, заемайки място по нетни приходи от продажби за 2008 г след

селското стопанство. За разлика от традиционните икономически сектори – селско стопанство и промишленост, броят на заетите в търговията бележи ръст (222 души през 2005 г., 236 – 2007 г. и 249 – 2008 г.), макар по размер на средна годишна работна заплата за 2008 г. да се нарежда на едно от последните места. Този факт е показател за необходимост от допълнителни инвестиции в сектора и подобряване бизнес климата за неговото развитие. В областта на услугите важно място заемат юридическите и счетоводните консултации, здравеопазване, бръснаро-фризьорско обслужване на населението, интернет, транспортни услуги, занаятчийски, печатарски услуги и други, доставка на горивни и смазочни материали за населението, газостанции, бензиностанции.

Прави впечатление, че при доминираща роля на растениевъдство в местната икономика липсват практики за производство на топлинна и/или електроенергия, чрез използването на остатъчни земеделски продукти. Това е една от сферите с висок потенциал на развитие и потребност от целенасочено въздействие, съчетано с подходящи стимули за подкрепа.

Важна препоставка за подобряване стопанската активност на територията на община Кнежа е развитието и поддържането на подходяща инфраструктура. В периода 2007-2010 общинска администрация е изпълнила редица проекти, които имат за цел подобряване на материалната и техническа инфраструктура за достъпност и подобро качество на живот. Подробна информация за изпълнените проекти е представена в следващия раздел на доклада.

Друга интересна особеност на територията, която оказва положителен ефект върху увеличаването на добавената стойност на местната икономика е наличието на връзка между образование, наука и професионална реализация в ключовия сектор селско стопанство. Двете професионални гимназии, едната по земеделие, която през текущата година е трансформирана в колеж, другата по механоелектротехника и Институтът по царевица формират важен ресурсен цикъл, благоприятстващ устойчивото развитие на земеделието в района.

От прегледа на настъпилите социално-икономически промени на територията на община Кнежа в периода 2005-2010 г. и анализ на нейния потенциал за устойчиво развитие могат да се обобщят следните изводи:

- Община Кнежа е преобладаващо земеделски район, с едноотраслова и бавно преструктурираща се местна икономика, но богата на ресурси за извършване на преход от конвенционално към биологично земеделие, затваряне на производствения цикъл и стартиране на неземеделски инициативи в сферите дребно предприемачество и услуги, като алтернатива на все по-механизиращото се селско стопанство и високата безработица.
- Големият процент застаряващо население илюстрира потребност от подобряване и разнообразяване предлагането на социални услуги.
- Активният маркетинг на стопанския потенциал на общината и подобряването състоянието на инфраструктурата за достъпност и качество на живот са от първостепенно значение за устойчивото развитие на територията.

Тук е мястото да се отбележи, че по време на фокус групите участниците бяха помолени да направят оценка и редакция, където е необходимо предвид настъпилите промени в средата, на SWOT анализите на социално-икономическото развитие на

територията. Резултатите от тяхната работа са представени по-долу. За по-добра визуализация на резултатите от оценката на средата се използва опцията на word за зачеркнат шрифт – той показва мнението на участниците за неактуалност на съответния компонент. С червено са отбелязани препоръките за редакция на отделни компоненти.

**SWOT анализ
на стопанската сфера**

<p><u>Силни страни</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - научно звено с условие за производство на базови семена (Институт по царевица), професионална гимназия по земеделие и професионална гимназия по механоелектротехника; - подходящи почвени и климатични условия; - значителни площи плодородна обработваема земя; - свободни човешки ресурси и кадри; - възможности за поливно земеделие; - традиции за подготовка на семена; - наличие на предприятия на ХВП. 	<p><u>Възможности</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Европейски фондове и други програми за финансиране; - държавни институции; - партниране между близки общини (Оряхово - Кнежа - Червен бряг - Искър); - Предприемаческите фондове (ФАР, програма САПАРД); Програмите на ДФЗ; - финансиране от структурни фондове и международни програми подпомагащи бизнеса/пр. инициатива Leader+; създаване на Национална селска мрежа и др./.
<p><u>Слаби страни</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - липса на кооперация; - недостатъчно развита ХВП и преработвателна промишленост, характеризираща се с остаряла материално-техническа база; - лошо състояние на инфраструктурата (пътища III, IV клас, канализация, съобщения и други); - остаряла материално-техническа база за обработка на семена; - слаба информираност и комуникативност от страна на населението → слаба гражданска активност; - липса на съвременна агрокултура. 	<p><u>Заплахи</u></p>

**SWOT анализ
на социалната сфера**

<p><u>Силни страни</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - наличие на кадрови потенциал в социалната сфера; - квалифицирани кадри в образованието и здравеопазването; - подходяща структура от средни професионални училища - развита система на средното образование; - оптимална училищна мрежа; - традиции в социалните дейности; - традиции в тренинговата и спортна дейности; - наличие на парк за отдих; - липса на етнически конфликти. 	<p><u>Възможности</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - финансиращи програми; - наличие на висш медицински институт в близост до общината; - наличие на съседни общини без достатъчно административно обслужване; - наличие на съседни общини с недостатъчно осигурено здравеопазване; - в съседни общини липсват професионални училища.
<p><u>Слаби страни</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - ниски доходи на голяма част от населението; - подмладяване на патология; - остаряла материално-техническа база за цялата сфера; - отсъствие на алтернативи за ангажиране на свободното време на младите хора; - непълен обхват на малцинствените групи (ниски доходи) и слаба посещаемост в учебни заведения; - застаряващо и намаляващо население; - емиграция на млади хора; 	<p><u>Заплахи</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - сложни и тромави бюрократични процедури при кандидатстване за финансиране; - конкуренция на съседни общини по отношение на административно обслужване; - неясноти в системата за финансиране на здравеопазването, често променяща се нормативна база.

<ul style="list-style-type: none"> - неквалифицирана свободна работна ръка; - липса на info технологии и кадри; - липса на дом за стари хора и хотелски комплекс. 	
--	--

**SWOT анализ
на техническа инфраструктура**

<p><u>Силни страни</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - наличие на проекти за подмяна на водопроводната мрежа; - наличие на проект за ГПСОВ и канализиране на гр. Кнежа; - наличие на обективни предности за отопление на гр. Кнежа на базата на природен газ. Изготвени концесия и проект за газифициране на град Кнежа; - близост до река Дунав – важно географско местоположение. 	<p><u>Възможности</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - финансиране от държавни институции -МОСВ, МРРБ, СИФ и т. н; - финансиране на инфраструктурни проекти от структурните фондове на ЕС.
<p><u>Слаби страни</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - липса на канализационни мрежи в по-голямата част на града и селата на общината, както и на ГПСОВ; - амортизирана водопроводна мрежа; - лошо състояние на уличната мрежа; - лошо състояние на III-то и IV-то класната пътна мрежа; - липса на достъп до ЖП възел. 	<p><u>Заплахи</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - неодобрение на предложените инфраструктурни проекти, важни за общината.

**SWOT анализ
на околна среда**

<p><u>Силни страни</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - добри качества на питейната вода; - наличие на водни ресурси; - няма замърсяване на въздуха на територията на Община Кнежа; - лесопарк "Гергана" с площ 545 дка.- със зоокът; - запазена от замърсяване земя; - нивото на шума е в границите на установените норми. 	<p><u>Възможности</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - национални програми за финансиране на екологични проекти; - възможности за ползване на регионално сметнище в Община Орязове; - финансиращи програми от ЕС.
<p><u>Слаби страни</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - слаба система за сметосъбиране и сметоизвозване; - малък процент обществено озеленяване, липса на единна зелена система в селищата; - липса на горски фонд. 	<p><u>Заплахи</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - динамика в нормативната уредба; - недостиг на ресурси и правомощия от страна на общинска администрация за ефективно управление на околната среда.

6. Оценка на първоначалните резултати от изпълнението на ОПР

Оценката на първоначалните резултати от изпълнението на ОПР е направена въз основа на стратегическата рамка на ОПР на ниво „мярка”. Като източници на информация са използвани предоставената от общинска администрация справка с изпълнени общински проекти за периода 2007-2010 г., ИСУН, публични бази данни, анкетно проучване, фокус групи и индивидуални интервюта с представител на местни фирми и институции.

Приоритет 1: Развитие на модерно селско стопанство и преработвателна промишленост

Цел 1: Производство на висококачествени, биологично чисти и автентични семена и зърно от полски култури. Срок на изпълнение: 2010 г.

1.1 Мярка: Интегриране на науката, производството, заготовката и реализацията на посевен материал и зърно.

1.2 Мярка: Развитие на изследователска дейност, технологично развитие и иновации.

Изпълнението на двете мерки от първата цел на ОПР се осъществява основно от Института по царевица². Интеграцията на науката, производството и реализацията на собствен посевен материал е развита в сравнително голяма степен. По данни на института произвежданите от него царевични семена (хибридни и линии) покриват 50%-60% от площите в цялата страна, при заложена цел от 40%. Също така, ежегодно се засяват демонстративни участии на площи на земеделски производители, в резултат на което 122 картотекирани земеделски производители ползват консултации от института. В допълнение на това, институтът е сключил близо 40 договора със земеделски производители за семепроизводство на хибридни семена и линии. За да популяризира възможностите за реализация на собствен посевен материал и зърно институтът ежегодно издава и разпространява сред заинтересовани страни около 600 бр. брошури, предоставящи информация за сортовата и агроструктура на семената, както и потенциала на хибридите.

Изследователската работа на института е основно направление в неговата дейност. Към края на 2010 г. институтът е произвел, процес, който се предхожда от продължително време на ексерименти и тестове, 21 нови хибриди, признати и вписани в сортовата листа на РБ. Те обхващат почти всички групи на зрялост, с което в последните години се удовлетворяват всички потребности на страната. 3 от хибридите са признати и вписани в сортовата листа на Гърция и Македония. Паралелно с това, институтът поддържа и генбанка от 2 300 образци на местни царевици, синтетични популации и линии.

Цел 2: Възобновяване и разширяване отглеждането на интензивни полски култури. Срок на изпълнение: 2010 г.

2.1 Мярка: Възстановяване и модернизирание на съществуващата напоителна система.

Поливното земеделие и свързаните с напояването и отводняването на земеделски земи на територията на община Кнежа дейности са в дълбока криза, въпреки че 52% от земеделската площ са поливни територии. Необходимият цялостен ремонт на хидромелиоративните съоръжения и възстановяване функциите на напоителните системи все още не се е реализирал. По време на фокус групите участниците и от двете групи (група на СИП и група на ОА) единодушно се обединиха около факта, че голяма част от съоръженията са в такова състояние, което не позволява ремонт, а цялостно обновяване. Това обаче са прекалено скъпи инвестиции, които не се очакват до планирания срок за изпълнение на целта. Следователно планираните резултати за задоволяване нуждите за напояване на интензивни селскостопански култури, с което да

² През 2000 г. Институтът по царевица става постоянно научно звено в системата на Националния център за аграрни науки, който е второстепенен разпоредител на бюджетни кредити към Министерство на земеделието и храните.

се увеличат поливните площи с 20% и да се предизвика интереса за модернизиране на консервната фабрика не са постигнати.

Цел 3: Развитие на хранително-вкусовата промишленост с цел затваряне на технологичния цикъл. Срок на изпълнение: 2009 г.

3.1 Мярка: Реконструкция и разширяване на консервна фабрика и мандра.

Инициативите за затваряне на производствения цикъл в земеделието и създаването на пазар на растениевъдите и животновъдите (очаквани резултати) са едни от най-ключовите за социално-икономическото развитие на община Кнежа. Предходният раздел изтъкна наличието на ресурси за това, акцентирайки върху необходимостта от целенасочени и подходящи стимули за инвестиции в затваряне на технологичния цикъл. Постигнатите резултати, обаче, не съвпадат с очакваните и все още процесът към реабилитиране на аграрно-промишления потенциал на територията не генерира необходимите резултати. По мнение на участниците във фокус групите активите на консервната фабрика и мандрата са полуразрушени и на практика обектите не функционират.

Справка в ИСУН показва, че местната фирма „BCB” ООД е изпълнила проект *"Технологична модернизация на предприятие за производство на билкови екстракти в гр. Кнежа"*, финансиран по Оперативна програма „Развитие на конкурентноспособността”. Макар и в страни от планираните инициативи за затваряне на производствения цикъл, споменатият проект е пример за съществуващи интереси и потребности на инвеститори за използване на аграрния потенциал на територията за производствени цели. Тук е необходимо да се спомене и приключилият проект на "Балканкар - Г.Михайлов" АД за *"Въвеждане и сертифициране на Система за управление на качеството съгласно ISO 9001:2000, закупуване на оборудване за функциониране на системата"*, отново финансиран по Оперативна програма „Развитие на конкурентноспособността”. Заводът произвежда и извършва ремонтни дейности, сервиз и търговия с компоненти за кари и друга подемно-транспортна техника, стоки и услуги за населението. По данни на община Кнежа функционират близо 15 предприятия от отрасъла на ХВП. Следователно, развитието на важния за територията сектор не е лишено от постигнати резултати и следва още по-активно да се стимулира.

Цел 4: Развитие на модерно животновъдство, съгласно стандартите на Европейския Съюз. Срок на изпълнение: 2009 г.

4.1 Мярка: Изнасяне извън населените места и уедряване на животновъдните ферми.

Не съществуват обективни източници на информация за постигнати резултати от изпълнението на тази цел. Участниците във фокус групите посочиха, че в действителност мярката се изпълнява и няколко дребномащабни животновъдни стопанства започват постепенно да отглеждат своите животни извън населените места. Очакваните резултати за увеличаване на броя животни и подобряване условията на отглеждането им в съответствие със стандартите на ЕС са частично изпълнени, като по-голяма тежест в изпълнението носи компонента „увеличен брой животни” (очакван резултат). Същият, обаче, не кореспондира с формулировката на мярката за уедряване на животновъдните ферми. Според данни за 2010 г. на Общинска служба по земеделие има увеличение на броя на някои отглеждани видове животни спрямо данните за 2009 г. Но спрямо базовите за 2005 г. има спад в общия брой на отглежданите животни. Например броят на говедата е най-висок през 2010 г. (2985) сравнен с базовата 2005 г.

(1865). Но най-осезаемо увеличение се регистрира при птиците – от 19 320 през 2009 г. техният брой нараства до 37 230 през 2010 г. Повече от два пъти нараства броят и на отглежданите носачки и бройлери. Според участниците във фокус групите налице е и постигнат напредък в прилагането на стандартите на ЕС за отглеждане на животни, като по-съществени резултати може да се очаква до края на периода на изпълнение на ОПР – 2013 г.

Цел 5: Изграждане на местен капацитет, публично-частни партньорства, работа в мрежа и осъществяване на сътрудничество. Срок на изпълнение: 2009 г.

5.1 Мярка: Създаване на публично-частни партньорства, премахване на пречките за инвестиции, координиране на инициативите за икономическо развитие.

5.2 Мярка: Подпомагане създаването и развитието на местни и регионални сдружения на бизнеса.

Това е едната от двете допълнително включени цели в актуализираната през 2008 г. стратегическа рамка на ОПР. За краткия период на нейната реализация са постигнати значителни резултати особено в сферата на повишаване доверието между общински, държавни и частни субекти и използване възможностите на ос 4 на подхода ЛИДЕР (очакван резултат по мярка 5.1). През 2009 г. общинска администрация печели проект „Придобиване на умения и постигане на обществена активност за потенциална местна инициативна група на територията на Община Кнежа”, финансиран по ПРСР. Голяма част от населението на общината участва в изпълнението на проекта, чийто основни продукти са създаването на Местна инициативна група (МИГ) на базата на широко партньорство между публичния, частния и неправителствения сектор и Стратегия за местно развитие на община Кнежа за периода 2011-2015 г., изготвена по подхода ЛИДЕР. Близко 400 жители на общината са участвали в информационни семинари, обучения, работни срещи и фокус групи, които благоприятстват изграждането на местен капацитет за общностно развитие и публично-частното партньорство. Друг резултат, съотнесим към мярка 5.1, е участието на община Кнежа като партньор на областен проект „Създаване на ефективен модел за управление на собствеността и предоставяне на публични услуги чрез прилагане на публично-частни партньорства в област Плевен”, финансиран по Оперативна програма Административен капацитет. Резултатите от проекта имат за цел създаването на благоприятни условия и прозрачни правила за партньорство между бизнеса и общинските администрации в област Плевен. В резултат на това, за първи път община Кнежа разполага с електронен регистър на общинската собственост.

Изграждането на връзка между различни местни организации като всяка една от тях да даде своя принос за развитие на селското стопанство (планиран резултат от изпълнението на мярка 5.2) не намира широко приложение. Единственият пример за реализирана инициатива в тази посока е членството на община Кнежа в Сдружение „Регионален Бизнес Център Плевен”, създаден под егидата на МТСП, проект „Заетост чрез подкрепа на бизнеса – JOBS”. Мисията на сдружението е насочена към насърчаване на частния бизнес и съдейства за разкриване на нови работни места чрез стимулиране и предоставяне на услуги на микро и малки фирми, земеделски стопани и хора в неравностойно положение в Плевенска област.

Приоритет 2: Създаване на условия за духовно, физическо и социално развитие на населението.

Цел 1: Достъпна среда за хора с увреждания. Срок на изпълнение: 2010 г.

1.1 Мярка: Изграждане и усъвършенстване достъпа на хора с увреждания до обществени сгради.

1.2 Мярка: Изграждане на дневен център за хора с увреждания.

1.3 Мярка: Интегриране на деца с увреждания в детските градини и училища.

В рамките на разглеждания период община Кнежа е изпълнила два проекта, насочени към подобряване социалното развитие на населението и условията за живот на хора в неравностойно положение: „Изграждане на общински комплекс за социални услуги, гр. Кнежа”, финансиран от Социалноинвестиционния фонд на Министерство на труда и социалната политика (МТСП) и „Осигуряване на грижи за хора в неравностойно положение и самотно живеещи възрастни хора, чрез дейности Социален асистент и Домашен помощник”, финансиран по Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси” (ОПРЧР). Според участниците във фокус групите изграденият комплекс за социални услуги не може да компенсира потребността от създаване на дневен център за хора с увреждания и на практика мярката не е изпълнена. По данни на общината към края на 2010 г. броят на хората с увреждания 1034, от които 47 са деца, а 243 са инвалиди с чужда помощ/придружител. Тоест, за 7% от общото население освен осигурения достъп до обществени сгради, няма други условия за подобряване на жизнената среда. Въпреки че мнозинството от представителите на СИП и ОА във фокус групите считат, че все още има потребност за разширяване кръга от сгради с улеснен достъп. В същото време изграденият комплекс е единственият на територията актив, който съвместява няколко функции (кухня за целите на единствената предоставяна социална услуга „Домашен патронаж”, арена за публични обсъждания, чествания и т.н), но като резултат той е несъотнесим към нито една от съществуващите цели на приоритет 2. Интеграцията на деца с увреждания в детските градини и училища е процес, който се управлява от Министерство на образованието и неговите регионални структури, така че учебно-възпитателните институции на територията на общината имат задължението да изпълняват тези политики. Според представителите на две основни училища във фокус групата на СИП интеграцията на деца с увреждания в училищата е проключена, а в ход е тази, отнасяща се до детските градини и ясли.

Наред с това, община Кнежа има изпълнени още няколко проекта със социална и образователна насоченост, но тъй като те са извън обхвата на планираните мерки, са представени в следващия раздел - оценка на степента на постигане на целите на ОПР.

Цел 2: Въвеждане на информационни и комуникационни технологии. Срок на изпълнение: 2011 г.

2.1 Мярка: Изграждане на електронна читалня в читалище “Борба” в гр. Кнежа;

2.2 Мярка: Изграждане на електронна община.

Изграждането на електронна читалня в читалище „Борба” е изцяло приключено. Успешната инициатива е реализирана по проект на Програма “Българските библиотеки – място за достъп до информация и комуникация за всеки”. Участниците дори го оцениха като преизпълнено, тъй като освен в посоченото читалище такава читалня е създадена и в читалището на с. Бреница. Стартът по изграждането на електронна община е започнат. Поставена е технологичната основа (сървър) за стартиране е-предлагането на административни услуги, в рамките на изпълняван от общината проект, в който тя участва като партньор. В момента тече разработването на 4 пилотни е-услуги – това е пакетът услуги за адресна регистраци (смяна на адресна

регистрация и издаване на удостоверение за адресна регистрация – и двете за постоянен адрес и настоящ адрес).

Цел 3: Подобряване качеството на образователния процес.

3.1 Мярка: Изграждане на компютърни зали в училищата;

3.2 Мярка: Система за поддържане на актуално ниво на квалификацията и преквалификацията на преподавателските кадри в образованието.

В последните години училищната среда на територията на община Кнежа е значително подобрена от гледна точка на развитие на информационни технологии и комуникации. Всички училища са оборудвани с компютърни зали. В някои училища се правят опити за въвеждане на сървърна платформа, позволяваща онлайн комуникации в реално време с учители, ученици, родители, както и sms известяване на родители за поведението и успеха на децата им. Квалификацията и преквалификацията на учителите се извършва със задължителен годишен план, който директорът на съответното училище подава в Регионалния инспекторат по образование. В тази връзка, присъствието на мярката в ОПР не е целесъобразно, тъй като не е продиктувано от конкретни потребности или особености на средата. Самите учители имат финансова полза от повишаване на своята квалификация, тъй като придобиването на професионално-квалификационна степен се отразява положително при периодичното диференцирано оценяване на техния труд, което от своя страна води до повишаване на възнаграждението.

Цел 4: Постигане на висока трудова заетост и социална сплотеност.

4.1 Мярка: Ограничаване на безработицата и повишаване на икономическата активност на населението;

4.2 Мярка: Развитие на политика за равни възможности и достъпен за социалните групи пазар на труда.

Това е една от двете допълнително включени цели в ОПР през 2008 г. Като резултат от изпълнението на мярка 4.1 е посочено укрепване и създаване на тесни връзки и сътрудничество между общината, Бюро по труда и Агенция по заетостта за максимално използване на възможностите предоставени от Министерство на труда и социалната политика, както и Европейски социален фонд. Очакваното сътрудничество се реализира в рамките на проект „Подкрепа за достоен живот”, финансиран по ОПРЧР, по който община Кнежа е партньор, а Агенцията за социално подпомагане – водеща организация. Целта на проекта е да се приложи нов подход за предоставяне на услуги в семейна среда чрез въвеждане на принципа „индивидуален бюджет за личен асистент” в национален мащаб и да се разчупят създадените стереотипи за услугата „Личен асистент”. Прогнозите са, че с реабилитирането на тази услуга, ще се разшири обхвата на предоставяните на територията социални услуги и едновременно с това ще се повиши заетостта, наемайки персонал за личен асистент.

В допълнение на това, в рамките на инициативи на Сдружение „Регионален Бизнес Център – Плевен” възрастни хора от общината са преминали курс на обучение по английски език за начинаещи. По ОПРЧР, схема „Аз мога” сдружението е провело компютърни и чуждоезикови обучения на десетки работещи лица от общината, като мярка за повишаване тяхната конкурентност на пазара на труда.

Както се спомена в предходния раздел безработицата в община Кнежа е висока, като делът на продължително безработните лица е най-висок. Сезонната заетост преобладава на територията поради доминиращата роля на земеделието и липса на неземеделски алтернативи за заетост. Планираните резултати по втората мярка за преодоляване на сезонния характер на работа и използване възможностите на различните програми за заетост за постигане на целогодишна такава са трудно постижими за кратък период от време. От една страна това се дължи на моноструктурния характер на местната икономика, а от друга – на бавно набиращите популярност дългосрочни програми за заетост, особено по ОПРЧР.

***Цел 5:** Подобряване на материално – техническата база, свързана с духовното, физическо и социално развитие на населението. Срок на изпълнение: 2012 г.*

***5.1 Мярка:** Изграждане и възстановяване на спортни площадки и съоръжения в училищата;*

***5.2 Мярка:** Възстановяване на градски стадион;*

***5.3 Мярка:** Реконструкция, модернизация и разширение на Общинска болница.*

Това е една от целите на ОПР, в рамките на която е постигната съществена част от планираните резултати. По мнение на участниците във фокус групите спортната инфраструктура е обновена във всички училища на територията на общината.

Градският стадион не е бил обект на инфраструктурни подобрения, но за сметка на това общината е изпълнила проект за *ремонт и оборудване на спортна площадка в централна градска част на Кнежа*, финансиран по програма „Красива България”, която удовлетворява потребността на местното население от публичен достъп до спортни съоръжения.

Въпреки продължаващия хаос в здравната реформа общинска МБАЛ-Кнежа ЕООД активно функционира, като в същото време обслужва и населението на съседната община Искър. На територията на болницата са извършени енергоефективни дейности с кредит от Фонд ”Енергийна ефективност”. Също така, болницата е получила допълнителни средства за ремонт и оборудване на педиатричен кабинет в рамките на проект на АДО „Дунав” *„Нека по-добре да защитим и да се грижим за здравето на нашите деца, живеещи по поречието на река Дунав”*.

Приоритет 3: Разширение и модернизация на инфраструктурата, осигуряваща чиста и здравословна околна среда.

***Цел 1:** Разширяване и подобряване на съществуващата инфраструктура. Срок на изпълнение: 2013 г.*

***1.1 Мярка:** Рехабилитация на пътната мрежа от III-ти и IV-ти клас, улични настилки и изграждане на нови;*

***1.2 Мярка:** Рехабилитация и изграждане на тротоарни настилки;*

***1.3 Мярка:** Подмяна и разширение на водопроводната мрежа;*

***1.4 Мярка:** Изграждане на пречиствателна станция за отпадни води и разширение и допълнение на канализационната мрежа;*

***1.5 Мярка:** Газифициране на гр. Кнежа;*

***1.6 Мярка:** Реконструкция, модернизация и разширение на електропроводи 20 kV и мрежи ниско напрежение за гр. Кнежа.*

Макар и най-ресурсоемки, постигането на планираните резултати по приоритет 3 на ОПР среща сравнително малка успеваемост. Заслужава да се отбележи високата активност на общинска администрация в предприемането на инициативи за ремонт и облагородяване на градска и извънградска инфраструктура. В раздел 8 от настоящия доклад е направена оценка и на финансовото измерение на реализирания инфраструктурен напредък, като се формулират аналогични изводи. Рехабилитацията на общинската пътна мрежа се извършва текущо, при наличие на средства за това, чиито необходим размер далеч надхвърля разполагаемия. Най-често ремонтът на пътищата представлява запълване на дупки. Според участниците във фокус групите състоянието на пътната мрежа не е добро, но в определена степен удовлетворява техните потребности. За разлика от пътната, уличната мрежа е в по-добро състояние, особено в две от селата, където общината е изпълнила проект *“Подобряване на улична мрежа в с. Еница - ул. “Ленин” и с. Бреница - ул. “Ив. Ангелов”*, финансиран по програма САПАРД. Качеството на тротоарните настилки също беше оценено от участниците във фокус групата като задоволително.

Състоянието на ВиК мрежата е едно от най-големите предизвикателства пред местната власт. По данни на НСИ 100% от населението е водоснабдено, но мрежата е изградена от азбестоциментови тръби, които се експлоатират от над 50 години, крайно амортизирани са, което предполага появата на постоянни аварии. Подмяната на ВиК тръби се извършва спорадично, на отделни жилищни територии, и в зависимост от разполагаемите ресурси за това, които твърде често са недостатъчни за извършване на по-мощни и ефективни ремонтни дейности. В отговор на тази необходимост, през последните години общината е изпълнила редица проекти, насочени към подобряване на водопроводната мрежа. Сред тях са: *„Подмяна на водопровод по ул. „Райна Княгиня” и последващо възстановяване на тротоарна настилка”*, финансиран от Министерство на финансите, *“Подмяна на водопроводи по ул. “Ал. Стамболийски”, ул. “Кочо Честименски”, ул. “Иван Ангелов”, ул. “Стефан Кратунски”, ул. “Хр. Ботев” и ул. “Гоце Делчев” - с. Бреница”*, финансиран по ПУДООС, *„Реконструкция на водопроводна мрежа с. Еница и резервоар за питейна вода”*, финансиран по ПУДООС. Инвестиции за разширяване на канализационната мрежа, обаче, са по-наложителни, тъй като единствено в гр. Кнежа има изградена частична канализация. В тази връзка общината е приключила проект *„Техническа помощ за подготовка на инвестиционен проект „Доизграждане, реконструкция и рехабилитация на водопроводна и канализационна мрежа и изграждане на ПСОВ в гр. Кнежа”*, финансиран по Оперативна програма Околна среда. Това, което следва през текущата година е Министерство на околната среда и водите да сключи договор за техническото изпълнение на проекта.

Газифицирането на територията на общината се реализира по план, като гр. Кнежа е в голяма степен газифициран. Електроснабдяването на целевата територия се извършва от “ЧЕЗ България” ЕАД и покрива 100% от населението.

Цел 2: *Развитие и осигуряване на стабилна, екологично чиста среда.*

2.1 Мярка: *Разделно събиране на твърди битови отпадъци.*

2.2 Мярка: *Ликвидиране на депото за твърди битови отпадъци и премахване на нерегламентираните сметища.*

2.3 Мярка: *Благоустрояване на централна градска част.*

2.4 Мярка: *Модернизиране на лесопарк “Гергана” и превръщането му в атрактивно място за отдих и развлечения.*

Изпълнението на целта, отнасяща се до развитие и осигуряване на стабилна, екологично чиста среда се подкрепя от няколко проекта на общината. В ход е техническа помощ за подготовка на проект за управление на отпадъците в община Кнежа-регион Оряхово, в рамките на който ще се ликвидира/рекултивира затвореното вече депо за твърди битови отпадъци и ще се премахнат нерегламентираните сметища. Благоустрояването на централната градска част също е било обект на интервенции, особено зелените системи на града, за чиято оптимизация е изпълнен проект по програма „Красива България”. Превантивни дейности за опазване на околната и физическа среда и подобряване качеството на живот са извършени и по проект „Укрепителни мероприятия за ликвидиране на свлачище и предотвратяване на бъдещите му прояви в IV^{та} район на град Кнежа”, финансиран по Оперативна програма “Регионално развитие 2007 – 2013 г.” Поддържането на привлекателността на лесопарк „Гергана” и намиращия се в него зоокът се осъществява регулярно със собствени средства.

7. Оценка на степента на постигане на съответните цели

Оценката на настъпилите социално-икономически промени на местно ниво, на постигнатите резултати на ниво мярка и на степента на постигане на целите на ОПР ще даде възможност за обективна преценка на необходимостта от промяна на стратегическата част на документа и нейното параметриране. Информацията в този раздел до голяма степен се припокрива с тази в предходния, но заради нормативните изисквания (чл. 33 от ЗРР) те са представени в два различни раздела.

Приоритет 1: Развитие на модерно селско стопанство и преработвателна промишленост

Цел 1: Производство на висококачествени, биологично чисти и автентични семена и зърно от полски култури.

Цел 2: Възобновяване и разширяване отглеждането на интензивни полски култури.

Цел 3: Развитие на хранително-вкусовата промишленост с цел затваряне на технологичния цикъл.

Цел 4: Развитие на модерно животновъдство, съгласно стандартите на Европейския Съюз.

Цел 5: Изграждане на местен капацитет, публично-частни партньорства, работа в мрежа и осъществяване на сътрудничество.

Приоритет 1 от ОПР е ключов за цялостната стратегическа визия на ОПР доколкото той следва да задава насоката за местното икономическо развитие на община Кнежа. Така формулиран, обаче, той фокусира повече върху селското стопанство и по-малко върху промишлеността, като в същото време дори не предлага стимули за извънземелски инициативи. Създава се впечатление за дистанция между планирана, потенциална и реална местна икономическа активност, с което се подценява иначе ключовата роля на приоритета в подобряване стопанския профил на общината. Така например, факта, че на територията на общината близо 30 земеделски стопанства са успели да привлекат външни инвестиции за технологична модернизация и строителство не е релевантен на нито една от формулираните цели. Стартиралите инициативи за осъществяване на преход от конвенционално към биологично земеделие също не намират място в

рамките на приоритета. В същото време двете активности са показател за достигнато модерно стопанство и повишена конкурентноспособност на земеделския сектор.

За разлика от общата рамка на приоритета, релевантността на цел 1 спрямо действително постигнатите резултати е неоспорима. В действителност, Институтът по царевица произвежда автентични семена и зърно, които успешно реализира на пазара чрез индивидуални договори за семепроизводство. Неговата продукция покрива близо 60% от площите в страната. Независимо от евентуалната актуализация на приоритета, цел 1 следва да бъде неразделна част от неговата стратегическа рамка. С планирането на подкрепа за научноизследователски инициативи се поддържа характерната за територията взаимовръзка между наука и производство в сферата на земеделието.

Релевантността и актуалността на цел 2, обаче, са спорни. Възобновяването и разширяването на отглежданите полски култури не е съотносимо към действащите земеделски практики на територията, нито се явява отговор на потребност и ресурси за това. Така формулирана, целта не реферира към реалната потребност от възобновяване на напоителните съоръжения на територията на общината, която е представена като мярка. Безспорно, интензитета на използване на хидромелиоративни съоръжения е индикатор за степен на модернизация на селското стопанство, но към края на 2010 г. на целевата територия все още не се реализират подобрения в тази посока.

Затварянето на технологичния цикъл е приоритет за развитие на местната икономика от първостепенно значение. В предходните раздели се акцентира върху налични потребности и ресурси за това, благоприятстващи създаването на добавена стойност на територията. В същото време, обаче, се реализират разнообразни предприемачески инициативи (производство на етерични масла, въвеждане на системи за управление на качеството в действащо предприятие и др.) които също оказват благоприятен ефект върху разчупването на моноструктурния облик на местната икономика. Тези инициативи, обаче, не кореспондират с целта за затваряне на технологичния цикъл, като по този начин ОПР става неактуален и нерелевантен на протичащите икономически процеси в общината.

Напредъкът на изпълнението на цел 4 изостава от очакваните нива, но според участниците във фокус групите, голяма част от финансираните, на територията, проекти по мярка 112 „Създаване на стопанства на млади фермери” по ПРСР се отнасят за животновъдни ферми, с което нарастват очакванията за развито модерно животновъдство.

Подобно на цел 4, изграждането на местен капацитет, ПЧП, работа в мрежа и осъществяване на сътрудничество (цел 5) също следва по-бавен темп на изпълнение и в малки мащаби. Единствено регистрираният „МИГ – Кнежа”, създаден чрез активното участие и мобилизация на местното население, покрива очакванията за изграден местен капацитет. Липсват други сходни инициативи. Междуобщинското сътрудничество, от гледна точка на подобряване управлението на различни институционални процеси, отсъства.

Приоритет 2: Създаване на условия за духовно, физическо и социално развитие на населението.

Цел 1: Достъпна среда за хора с увреждания.

Цел 2: Въвеждане на информационни и комуникационни технологии.

Цел 3: Подобряване качеството на образователния процес.

Цел 4: Постигане на висока трудова заетост и социална сплотеност.

Цел 5: Подобряване на материално – техническата база, свързано с духовното, физическо и социално развитие на населението.

Приоритет 2 има ключова роля в подобряване качеството на живот на целевата територия. В предходните раздели се посочи, че общината също е потърпевша от негативните демографски процеси в страната, характеризиращи се с висока миграция, застаряващо население, и не на последно място висока безработица. Близко 10% от населението е в неравностойно положение. Целите в приоритета имат различна степен на изпълнимост, която зависи от реалните възможности на общината за интервенция в различни сфери и процеси. Едновременно с това, подобно на приоритет 1 се регистрират отделни инициативи на територията, имащи отношение към тематиката на приоритета, но несъотнесими към никоя от неговите цели. Това обстоятелство за пореден път доказва, че определени компоненти от действащия ОПР са нерелевантни и неактуални на местните потребности.

Степента на постигане на цел 1 е задоволителна, като участниците във фокус групите споделиха, че е необходимо разширение на кръга от обществени сгради с адаптиран достъп за хора в неравностойно положение. Резултатите от въвеждането на информационни и комуникационни технологии на територията на общината (цел 2) в голяма степен удовлетворяват местни потребности от публичен достъп до интернет, тъй като и трите читалища предоставят такъв (читалище „Борба” в гр. Кнежа е с вече изградена компютърна зала, докато останалите две читалища в селата Еница и Бреница са в процес на изграждане на такива зали). Предоставянето на публични услуги на основата на ИКТ, обаче, е със скорошно поставена технологична основа и тепърва предстои развитието на е-услуги – сфера, в която общината сравнително изостава. Друг е въпросът, доколко местното население има потребност от електронно предоставяни публични услуги имайки предвид късата дистанция между трите села и гр. Кнежа (най-дългата е 15 км. между с. Лазарово и гр. Кнежа) и преобладаващия дял на застаряващо население. Но за целите на ускорено многоотраслово икономическо развитие степента на въведени ИКТ в общината ще бъде важен инвестиционен критерий.

Реабизирането на цел 3 – подобряване качеството на образователния процес – не е от компетентностите и правомощията на общинската администрация. Подобряването на структурата и качеството на образователния процес е изключително централизирана политика, която на териториално ниво се управлява от Регионалните инспекторати по образование. На местно ниво образованието се финансира като държавна делегирана дейност и на практика общинските власти нямат правомощия по разходването на тези средства, така че да следват своя политика на развитие. В резултат на това, обект на оценка на степента на постигане на цел 3 се явява самата държава, а това само по себе излиза извън обхвата на настоящия доклад. В същото време общината изпълнява дейности, насочени към разнообразяване качеството на живот на младите (проект „Извънкласните дейности, начин да осмислим свободното време на децата ни и развием техните интереси и способности”, финансиран по ОПРР) и интеграция на етнически групи (разкриване на школа по Ромски фолклор и на полуинтернатна група /ПИГ/ в НУ „Кнежица” в ромския квартал на град Кнежа с деца от различен етнически произход), но тези инициативи са несъотнесими към действащата стратегическа рамка на ОПР, което е показател за неактуалност и ограничена обхватност на плана.

По аналогичен начин се оценява адекватността на цел 4, дотолкова доколкото възможностите за местно влияние на процеси от национален характер са силно ограничени. Постигането на висока трудова заетост е резултат от прилагането на многообразни набори от инструменти, повечето от които са от компетентностите на централните власти. Поемането от страна на местната власт на ангажимент за разкриване на работни места, например, е по-скоро популистка, отколкото рационална мярка за повишаване на заетостта. Сферите на влияние на общината върху този процес се свеждат до насърчаване адаптивността, стимулиране на инициативността, улесняване включването и намаляване на социалното неравенство. Към момента на извършване на оценката отсъстват реализирани инициативи в тази посока; има проведени квалификационни курсове за повишаване на езикови и компютърни умения на безработни лица. Тези резултати оценяват степента на постигане на целта като частична.

За разлика от цели 3 и 4, подобряването на материално-техническата база, свързана с духовното, физическо и социално развитие на населението е напълно адекватна, на правомощията на местната власт, цел, чиято степен на постигане може да се отъждестви с индикатор за институционален капацитет и ангажирано и устойчиво местно самоуправление. Това е една от целите на ОПР, в рамките на която е постигната съществена част от планираните резултати - обновена е спортната инфраструктура във всички училища на територията на общината, изградена е спортна площадка в централната част на гр. Кнежа (при планирана мярка възстановяване на градския стадион), която удовлетворява потребността на местното население от публичен достъп до спортни съоръжения, изграден е комплекс за предоставяне на социални услуги, и въпреки продължаващия хаос в здравната реформа на територията на общинска МБАЛ-Кнежа са извършени енергоефективни дейности и ремонт и оборудване на педиатричен кабинет.

Приоритет 3: Разширение и модернизация на инфраструктурата, осигуряваща чиста и здравословна околна среда.

Цел 1: Разширяване и подобряване на съществуващата инфраструктура.

Цел 2: Развитие и осигуряване на стабилна, екологично чиста среда.

Социално-икономическият анализ на територията на община Кнежа, разписан през 2005 г. като елемент от ОПР оценява състоянието на пътната, комунална, градска и извънградска инфраструктура като незадоволително. Оттогава насам общинска администрация е реализирала няколко съществени проекта за подобряване уличната и тротоарна инфраструктура, ВиК мрежата, облагородяване на населените места, като едновременно с това дружество „Кнежа газ“ ООД извършва разширение на газопреносната мрежа, газифицирайки в голяма степен гр. Кнежа и с. Бреница. В ход са проекти за ликвидиране на депото за твърди битови отпадъци, като за отбелязване е факта, че преди време бяха премахнати нерегламентиранияте сметища на населените места на територията на общината, както и интегриран воден цикъл в рамките на който ще се изгради ПСОВ и ще се обнови и разшири ВиК мрежата. От по-сериозни инвестиции се нуждае рехабилитацията на пътната общинска мрежа, но администрацията ежегодно извършва ремонтни дейности в повечето случаи със собствени средства. В заключение би могло да се обобщи, че степента на постигане на двете цели е сравнително висока, отчитайки краткото време за реализация на описаните в предходния раздел инфраструктурни проекти и обстоятелството, че това са едни от най-ресурсоемките инициативи за подобряване качеството на живот, за чието изпълнение общината е успяла да привлече не малък размер външни финансови

ресурси. В тази връзка следва раздел, който представя оценка на ефективността и ефикасността на вложените ресурси в изпълнението на ОПР.

С цел визуализиране на крайните резултати от извършената междинна оценка на изпълнението на ОПР за периода 2007-2010 г. се изготви представената по-долу обобщена таблица с цифрово изражение на постигнати резултати на всички от трите нива на стратегическата рамка – мярка, цел, приоритет. База за поставяне на цифровите оценки са събраните данни за постигнати резултати и оценки на членовете на фокус групите, като посочените в таблицата цифри представляват средноаритметично от двете.

Оценъчна скала на постигнатите резултати

0 - няма извършени дейности/целта не е постигната

1 - има извършени дейности, но те не са в посочения срок, и не са налице всички очаквани резултати/частично постигане на целта

2 - има извършени дейности в срок, но не са налице всички очаквани резултати/задоволитено постигане на целта

3 - в срок са постигнати всички планирани резултати/достигната пълна степен на постигане на целта

Приоритет	Оценка	Цел	Оценка	Мярка	Оценка
1. Развитие на модерно селско стопанство и преработвателна промишленост	1	1. Производство на висококачествени, биологично чисти и автентични семена и зърно от полски култури.	2.5	1.1 Интегриране на науката, производството, заготовката и реализацията на посевен материал и зърно.	2
				1.2 Развитие на изследователска дейност, технологично развитие и иновации.	3
		2. Възобновяване и разширяване отглеждането на интензивни полски култури.	0	2.1 Възстановяване и модернизирание на съществуващата напоителна система.	0
		3. Развитие на хранително-вкусовата промишленост с цел затваряне на технологичния цикъл	0	3.1 Реконструкция и разширяване на консервна фабрика и мандра.	0
		4. Развитие на модерно животновъдство, съгласно стандартите на Европейския Съюз.	1	4.1 Изнасяне извън населените места и уедряване на животновъдните ферми.	1
		5. Изграждане на местен капацитет, публично-частни партньорства, работа в мрежа и осъществяване на сътрудничество	1.5		5.1 Създаване на публично-частни партньорства, премахване на пречките за инвестиции, координиране на инициативите за икономическо развитие.
5.2 Подпомагане създаването и развитието на местни и регионални сдружения на бизнеса.	1				

Приоритет	Оценка	Цел	Оценка	Мярка	Оценка	
2. Създаване на условия за духовно, физическо и социално развитие на населението.	1.8	1. Достъпна среда за хора с увреждания.	1.33	1.1 Изграждане и усъвършенстване достъпа на хора с увреждания до обществени сгради.	2	
				1.2 Изграждане на дневен център за хора с увреждания.	0	
				1.3 Интегриране на деца с увреждания в детските градини и училища.	2	
		2. Въвеждане на информационни и комуникационни технологии.	2		2.1 Изграждане на електронна читалня в читалище "Борба" в гр. Кнежа.	3
					2.2 Изграждане на електронна община.	1
		3. Подобряване качеството на образователния процес	2		3.1 Изграждане на компютърни зали в училищата.	3
					3.2 Система за поддържане на актуално ниво на квалификацията и преквалификацията на преподавателските кадри в образованието.	1
		4. Постигане на висока трудова заетост и социална сплотеност.	1		4.1 Ограничаване на безработицата и повишаване на икономическата активност на населението.	1
					4.2 Развитие на политика за равни възможности и достъпен за социалните групи до пазар на труда.	1
		5. Подобряване на материално – техническата база, свързано с духовното, физическо и социално развитие на населението.	2.66		5.1 Изграждане и възстановяване на спортни площадки и съоръжения в училищата.	3
					5.2 Възстановяване на градски стадион.	3
					5.3 Реконструкция, модернизация и разширение на Общинска болница.	2

Приоритет	Оценка	Цел	Оценка	Мярка	Оценка	
3. Разширение и модернизация на инфраструктурата, осигуряваща чиста и здравословна околна среда.	2	1. Разширяване и подобряване на съществуващата инфраструктура.	2	1.1 Рехабилитация на пътната мрежа от III-ти и IV-ти клас, улични настилки и изграждане на нови.	1	
				1.2 Рехабилитация и изграждане на тротоарни настилки.	2	
				1.3 Подмяна и разширение на водопроводната мрежа	1	
				1.4 Изграждане на пречиствателна станция за отпадни води и разширение и допълнение на канализационната мрежа.	2	
				1.5 Газифициране на гр. Кнежа.	3	
				1.6 Реконструкция, модернизация и разширение на електропроводи 20 kV и мрежи ниско напрежение за гр. Кнежа.	3	
	2. Развитие и осигуряване на стабилна, екологично чиста среда.	2		2	2.1 Разделно събиране на твърди битови отпадъци.	2
					2.2 Ликвидиране на депото за твърди битови отпадъци и премахване на нерегламентираните сметища.	2
					2.3 Благоустрояване на централна градска част.	2
					2.4 Модернизиране на лесопарк "Гергана" и превръщането му в атрактивно място за отдих и развлечение.	2

8. Оценка на ефективността и ефикасността на използваните ресурси

Експертната оценка на ефективността и ефикасността на използваните ресурси при изпълнението на ОПР Кнежа към края на 2010 г. се базират на обобщените резултати и аналитичния преглед на изпълнените проекти и дейности в периода, обхванат от междинната оценка финансирани както със средства от бюджета на община Кнежа, средства от структурните фондове на ЕС, ЕЗФРСР така и други източници. Реализираните финансови средства са съпоставени с планираните финансови средства по съответните приоритети, цели и мерки, залегнали в плана.

Относителен дял на вложените средства по приоритети и цели на ОПР на община Кнежа, 2007- 2013 , финансирани от бюджета на община Кнежа и външни за общината източници, в периода 2007 - 2010 година

Приоритет	дял външни източници	дял местен бюджет	общо
Приоритет 1: Развитие на модерно селско стопанство и преработвателна промишленост	75.9%	2.9%	67.9%
Приоритет 2: Създаване на условия за духовно, физическо и социално развитие на населението	4.5%	23.8%	6.6%
Приоритет 3: Разширение и модернизация на инфраструктурата, осигуряваща чиста и здравословна околна среда	19.6%	73.3%	25.5%

В рамките на оценявания период се регистрира ясна концентрация на ресурси за постигане целите на приоритет 1 от ОПР. За този приоритет са локирани около три четвърти от всички средства за периода. Трябва да се отбележи, че не малка част от инвестираните средства не могат да бъдат отнесени пряко към постигането на която и да е от целите в рамките на приоритета (предимно средства за модернизиране на земеделски стопанства), но доколкото тези средства несъмнено водят до модернизиране на земеделието в региона то те са включени в рамките на приоритет 1 от ОПР на община Кнежа.

Следващ по дял от разходваните средства е приоритет 3, за който са заделени близо 20% от средствата през периода. Финансирането на мерките от този приоритет се осигурява и с не малка подкрепа (19.6%) от привлечени (външни) средства. Предстоящото изпълнение на големи инфраструктурни проекти, които са пред стартиране ще промени значително структурата на инвестираните средства по отделните приоритети на плана, като повиши значително дела на приоритет 3. Същевременно ще се промени и структурата по източници на финансиране, както в рамките на приоритета, така и общо за плана, като ще има значително нарастване на дела на привлечените средства за сметка на средствата от местния бюджет.

Приоритет 2 в ОПР е с най-нисък относителен дял на привлечените средства за реализация на целите и мерките, изведени в него. Доколкото обаче този приоритет е с

най-ниска ресурсоемкост, то изпълнението му съпоставено с планираните показатели е най-високо към края на 2010 година.

Структурата на привлечените средства по отделни цели в рамките на приоритетите на ОПР придобива следния вид:

Приоритет 1: Развитие на модерно селско стопанство и преработвателна промишленост. Анализът³ показва, че през оценявания периода са привлечени и инвестирани значителен обем финансови ресурси, които са инвестирани в сектора на земеделието. Тези средства несъмнено са довели до значителна модернизация на големите земеделски стопанства на територията – въведени са в експлоатация, модерни и високопродуктивни машини и технологии, изградени са складови бази и силосни стопанства, но оценката ни е, че тези инвестиции само частично са насочени към постигането на целите, заложи в ОПР в рамките на този приоритет. От таблицата по-долу се вижда, че около 50% от ресурса е насочен към постигането на петте цели в единствения приоритет, адресиращ стопанското развитие на територията.

Приоритет/цел	ДЯЛ ВЪНШНИ ИЗТОЧНИЦИ	ДЯЛ МЕСТЕН БЮДЖЕТ	ОБЩО
Приоритет 1: Развитие на модерно селско стопанство и преработвателна промишленост	75.9%	2.9%	67.9%
<i>Цел 1: Производство на висококачествени, биологично чисти и автентични семена и зърно от полски култури.</i>	7%	0%	7%
<i>Цел 2: Възобновяване и разширяване отглеждането на интензивни полски култури.</i>	19%	0%	19%
<i>Цел 3: Развитие на хранително-вкусовата промишленост с цел затваряне на технологичния цикъл</i>	3%	0%	3%
<i>Цел 4: Развитие на модерно животновъдство, съгласно стандартите на Европейския Съюз.</i>	21%	0%	21%
<i>Цел 5: Изграждане на местен капацитет, публично-частни партньорства, работа в мрежа и осъществяване на сътрудничество.</i>	0%	100%	1%

Промяната в икономическата ситуация в страната и в глобален мащаб през оценявания период (2007 - 2010) несъмнено повлиява и икономическото развитие на община Кнежа. Очакванията за повишаването на равнището на заетост на икономически активното население, равнището на доходите и като цяло повишаване на качеството на живот и привлекателност на общината не се оправдават в голяма степен (резултати от проведените анкетни проучвания и фокус групи в общината). От една страна това се дължи на по-слабата инвестиционна активност на бизнеса поради проблемите предизвикани от глобалната финансово-икономическа криза, но от друга страна структурата на местната икономика, която е ориентирана основно към развитието на сектора на земеделието не може да доведе до постигане на очакваните резултати. По

³ Анализът се базира на експертни оценки на основат на информация от местни земеделски производители и експерти в сектора на земеделието от района, и няма претенции за пълна достоверност.

наше експертно мнение, очакванията на местната общност има вероятност и частично могат да се постигнат при диверсифициране на местното стопанско развитие към не земеделски дейности. Разбира се това разнообразяване на местното икономическо развитие трябва да стане при съобразяване и отчитане на местния потенциал за това. Нашата препоръка е при актуализация на ОПР да се извърши промяна в насоките за икономическо развитие на общината, като се търси оползотворяване на нейния потенциал и в сектори извън земеделието. Тази промяна може да бъде както в самия приоритет, така и в неговите рамки чрез формулиране на нови цели, насочени към привличане на инвестиции на територията, основно в сектора на преработвателната промишленост.

Приоритет 2: „Създаване на условия за духовно, физическо и социално развитие на населението” в рамките на плана се характеризира с относително добра дисперсия на ресурса между отделните цели, като следва да се отбележи високият дял (34%) на средствата изразходвани за постигане на Цел 5: Подобряване на материално – техническата база, свързана с духовното, физическо и социално развитие на населението. Този дял се дължи в по-голяма степен на средствата с източник местен бюджет, за сметка на привлечените средства отвън, но доколкото изпълнението и е свързано с преките комунални дейности на общината това е оправдано. Същевременно Цел 4: Постигане на висока трудова заетост и социална сплотеност, която тангира периферно към разходните отговорности на местните власти, обяснимо е без дял в структурата на приоритета.

Приоритет/цел	дял външни източници	дял местен бюджет	общо
Приоритет 2: Създаване на условия за духовно, физическо и социално развитие на населението	4.5%	23.8%	6.6%
<i>Цел 1: Достъпна среда за хора с увреждания.</i>	27%	12%	21%
<i>Цел 2: Въвеждане на информационни и комуникационни технологии</i>	0%	4%	2%
<i>Цел 3: Подобряване качеството на образователния процес.</i>	0%	6%	2%
<i>Цел 4: Постигане на висока трудова заетост и социална сплотеност</i>		0%	0%
<i>Цел 5: Подобряване на материално – техническата база, свързана с духовното, физическо и социално развитие на населението</i>	6%	78%	34%

Бъдеща актуализация на ОПР следва да отчете сравнително ограничените компетенции на органите на местно самоуправление в постигането на цели 3 и 4 в рамките на този приоритет, като се търси тяхното преформулиране с оглед на реалистичност и постижимост.

Приоритет 3: Разширение и модернизация на инфраструктурата, осигуряваща чиста и здравословна околна среда Този приоритет от ОПР е насочен изключително към техническата инфраструктура на общината и създаването на условия подкрепящи правенето на бизнес от една страна и подобряване на качеството на живот от друга страна. Ниската степен на изграденост на инженерната инфраструктура в повечето български общини налага в краткосрочен и средносрочен план да се инвестират

значителени по обем средства, които да подобрят нейното качество и покритие на територията. Очакванията за финансиране на нейното изграждане от средствата на структурните и други фондове на ЕС към момента не се оправдават или поне значително се забавят, което води до редица трудности и проблеми, както в етапа на кандидатстване така и в рамките на самия инвестиционен процес. Въпреки относително високата структурна тежест на този приоритет в рамките на разходваните средства при допълнителния анализ се установява, че спрямо индикативния бюджет изпълнението е най-ниско, именно при този приоритет.

Приоритет/цел	дял външни източници	дял местен бюджет	общо
Приоритет 3: Разширение и модернизация на инфраструктурата, осигуряваща чиста и здравословна околна среда	19.6%	73.3%	25.5%
<i>Цел 1: Разширяване и подобряване на съществуващата инфраструктура</i>	81%	59%	74%
<i>Цел 2: Развитие и осигуряване на стабилна, екологично чиста среда.</i>	19%	41%	26%

Прегледът и анализът на прогнозирания финансов ресурс за изпълнението на ОПР до края на програмния период, показва че при неговото разработване вероятно е бил приет оптимистичен сценарий, както за развитието на територията, така и за възможността, местната власт да изгради или да привлече капацитет за изпълнение на мащабна инвестиционна програма. По наше мнение този сценарий не е напълно реалистичен и следва да се оптимизира на база на вече установените дефицити на капацитет и средства за съ-финансиране, както на местно, така и на национално ниво при усвояването на средствата от ЕС, така и на понижената атрактивност на страната ни, в частност община Кнежа, при привличането на инвестиции, като резултат от глобалната финансово – икономическа криза.

В таблицата по-долу и в диаграмата след нея може да се види големия мащаб на прогнозираните инвестиции на територията (особено в рамките на приоритет 1 и 3), които трудно могат да бъдат постигнати до края на плановия период

Индикативен размер на планираните средства по приоритети за целия период, периода 2007-2013 и % на изпълнение на индикативен бюджет до 2010 г.

Приоритет	Индикатив ен бюджет за целия период (в лева)	Индикатив ен бюджет за 2007-10	Изпълнен ие 2007 - 2010	% от индикативн ия бюджет	% на изпълнен ие
Приоритет 1: Развитие на модерно селско стопанство и преработвателн а промишленост	64065000	29165000	21513714	51%	73.8%

Приоритет 2: Създаване на условия за духовно, физическо и социално развитие на населението	3160000	2425000	2103456	2%	86.7%
Приоритет 3: Разширение и модернизация на инфраструктурата, осигуряваща чиста и здравословна околна среда	59450000	27806000	8068718	47%	29.0%
Общо за периода	126675000	59396000	31685888	100%	53.3%

Видно от таблицата и графиката, финансовият ресурс е планиран почти равномерно за

първата една втора от плановия период и за втората част от периода. Това не е валидно само за приоритет две, където повечето от средствата (77%) са предвидени за първите четири години от плановия период. Такова разпределение е оправдано с оглед и на резултатите от изпълнението на база вложени ресурси. Ефикасността на вложените ресурси именно в рамките на приоритет 2 е най-висока, където степента на постигане на целите е най-висока. Ефикасността на ресурсите е относително висока и при

постигане на целите в рамките на приоритет 3 от ОПР.

В заключение можем да обобщим, че в рамките на оценявания период земеделският бизнес на територията на община Кнежа и общинската администрация са разработили, изпълнили или са в процес на реализация много на брой проекти, като за това са привлечени над тридесет милиона лева, средства, които надвишават многократно инвестираните средства от местния бюджет. В структурно отношение най-висок е дялът на привлечените средства (67.9%) по приоритет 1 а най-нисък по приоритет 2 от ОПР. Въпреки тези усилия на местните икономически агенти изразяваме известно съмнение, че индикативната финансова таблица (приложение към ОПР) не отразява напълно реалистично абсорбционния капацитет на територията и не може да се очаква, че ще бъде изцяло изпълнена към края на периода. Основания за това твърдение ни

дават резултатите от изпълнението към средата на периода, които показват изоставане, което ще бъде трудно да бъде компенсирано напълно.

Съобразявайки се с настъпилите икономически промени, както и отчитайки трудностите пред усвояването на средствата от фондовете на ЕС, можем да приемем, че ефективността и ефикасността на вложените ресурси при изпълнението на ОПР на община Кнежа е сравнително висока и оправдават усилията за развитие на местната общност.

9. Изводи и препоръки за актуализация на ОПР

Водещ извод, който се налага от извършената междинна оценка на изпълнението на ОПР за периода 2007-2010 г. се отнася до структурата на неговата стратегическа рамка. От методическа гледна точка общинският план за развитие представлява средносрочен стратегически инструмент за определяне местното развитие от съществуващо към бъдещо състояние на базата на съгласуване между потенциал, цели и ресурси. Сега действащия ОПР, обаче, представлява по-скоро картина на вече достигнато социално-икономическо състояние без визия за неговото бъдещо развитие. Действащата стратегическа рамка е твърде детайлна, за да може да обхване всички вибрации на протичащите процеси на територията и едновременно с това да функционира като инструмент за правене на местни политики. Мерките представляват отделни проекти, а не съвкупност от такива. В даден момент това може да създаде пречка пред общината за кандидатстване по международни програми и да налага необходимост от частични чести актуализации на плана, нагаждайки го всеки път към изискванията на конкретната финансираща схема. Това и споменатите по-горе обстоятелства дефинират потребност от актуализация на цялата стратегическа рамка на ОПР, така че да се превърне в адекватна и релевантна на местните потребности и ресурси платформа за интегрирано и устойчиво развитие на територията, като едновременно с това улеснява, а не възпрепятства достъпа на общината до външни финансови ресурси.

Друго, първостепенно заключение, което правим на базата на ефективността и ефикасността на вложените ресурси в изпълнението на ОПР е, че при неговото разработване вероятно е бил приет оптимистичен сценарий, както за развитието на територията, така и за възможността, местната власт да изгради или да привлече капацитет за изпълнение на мащабна инвестиционна програма. По наше мнение този сценарий не е напълно реалистичен и следва да се оптимизира на база на вече установените дефицити на капацитет и средства за съ-финансиране, както на местно така и на национално ниво при усвояването на средствата от ЕС, така и на понижената атрактивност на страната ни, в частност община Кнежа, при привличането на инвестиции, като резултат от глобалната финансово – икономическа криза. Въпреки усилията на местните икономически агенти, изразяваме известно предположение, че индикативната финансова таблица (приложение към ОПР) не отразява напълно реалистично абсорбиционния капацитет на територията и не може да се очаква че ще бъде изцяло изпълнена към края на периода. Основания за това твърдение ни дават резултатите от изпълнението на финансовата индикативна таблица към средата на периода, които показват изоставане, което ще бъде трудно компенсирано.

По-детайлни изводи от извършената оценка на плана, както и конкретни препоръки за неговата актуализация могат да се обобщят на база приоритет както следва:

Приоритет 1: Развитие на модерно селско стопанство и преработвателна промишленост

През оценявания период са привлечени и инвестирани значителен обем финансови ресурси, които са инвестирани в сектора на земеделието по посока повишаване неговата конкурентноспособност. Видно и от цифровата оценка на изпълнението на приоритета (1 от 3) само част от инвестициите могат да се съотнесат към така формулираните цели. Нито самият приоритет, нито целите към него са достатъчно релевантни на особеностите, потенциала и ресурсите на местната икономика, за да дефинират посока за нейното интегрирано и устойчиво развитие. Нашата препоръка е при актуализация на ОПР да се извърши промяна в насоките за икономическо развитие на общината, като се търси оползотворяване на нейния потенциал и в сектори извън земеделието. Тази промяна може да бъде както в самия приоритет, така и в неговите рамки, чрез формулиране на нови цели и мерки, насочени към привличане на инвестиции на територията в сектора на преработвателната промишленост, дребното предприемачество и услугите.

Приоритет 2: Създаване на условия за духовно, физическо и социално развитие на населението

С изключение на цел 3 (качество на образователния процес) и 4 (повишаване на заетостта и социалната сплотеност) приоритетът и целите към него са сравнително релевантни на местните потребности и капацитет за тяхното удовлетворяване, но са прекалено конкретни и детайлни, за да може да обхванат повече измерения на духовното, физическо и социално развитие на територията. В тази връзка е и нашето предложение за редакция на целите и някои мерки към тях, а цел 5 - подобряване на материално – техническата база, свързана с духовното, физическо и социално развитие на населението – да премине към третия приоритет, който покрива ключова за територията инфраструктура, предмет на бъдеща оптимизация и облагородяване.

Приоритет 3: Разширение и модернизация на инфраструктурата, осигуряваща чиста и здравословна околна среда

Приоритетът, отнасящ се до модернизирането на техническата и материална инфраструктура е не само адекватен на потребностите, но и задължителен за планиране в ОПР предвид все още незадоволителното ниво на инфраструктурата, както на местно, така и на национално ниво. На практика, няма документ от системата от документи за стратегическо планиране и програмиране на регионалното развитие, който да не предвижда инфраструктурни подобрения. В тази връзка нашето предложение за актуализация на приоритета се свежда до извършване на редакции във формулировките на целите и на някои от мерките.